

Høring av NOU 2013:4 Kulturutredningen 2014

Film & Kino avgir med dette vårt høringssvar til NOU 2013:4 Kulturutredningen 2014. Vi vil i hovedsak holde oss til rapportens del III «Kulturpolitikken etter 2005» med særlig vekt på kapittel 11.10 «Film», kapittel 11.16 «Den kulturelle skolesekken» og kapittel 12 «Kommunal og fylkeskommunal kulturpolitikk» samt del IV «Kulturpolitikk etter 2014» med vekt på kapittel 14 og 15.

Kapittel 8.7 – 8.10

Innledningsvis gis noen betraktninger knyttet til digitaliseringens virkninger på kulturlivet.

Hele filmbransjen befinner seg nå midt oppe i de strukturelle omstillingene som omtales i kapittel 8. Norske kinoer er fulldigitalisert som følge av et felles bransjeprojekt koordinert av Film & Kino og gjennomført i 2010 og 2011. Det betyr at all film som vises i Norge nå vises digitalt og kinoene er åpnet for direkte overføring av andre kulturuttrykk som opera og konserter. Digitaliseringen har styrket de mellomstore og små kinoene og gitt dem tilgang til flere filmer og flere premierer, noe som igjen har økt besøket.

Også formidlingen av film utenfor kinoene er endret. Det siste året er omfanget av ulike lovlige former for nedlastning (streaming mv.) mer enn doblet. Omsetningen av film på DVD faller drastisk som en følge av nedlastingen. Dette har ført til konkurser og store omlegginger i videobransjen. Noe som igjen påvirker hele filmens næringskjede og vil få konsekvenser for produksjon og distribusjon. Vi har antagelig bare sett starten på strukturelle endringer som vil medføre til store utfordringer i bransjen.

De strukturelle endringene som følger av digitalisering påvirker også Film & Kino og våre oppgaver. Film & Kino finansieres via Norsk kino og filmfond gjennom en avgift på omsetning av film i næring. Når salget av DVD faller, faller også Norsk kino- og filmfonds inntekter. Dette har fått som følger at Film & Kino har måttet kutte drastisk i sine budsjetter, noe som igjen rammer andre filmkulturelle tiltak som filmfestivaler og cinematek og også tilbudet til Bygdekinoen.

Det er et tankekors, at mens filmproduksjonen i Norge har økt betydelig de siste årene som følge av regjeringens politikk, er filmformidlingen nærmest neglisjert og betydelig redusert. (Nærmere om dette i forbindelse med kapittel 11.)

Den sterke veksten av filmfestivaler som vi har sett i Norge de siste ti årene, er for øvrig et eksempel på det som i Kulturutredningen kalles begivenhetskulturen, uten at dette på filmområdet kan ses å ha gått utover den mer tradisjonelle kulturdeltagelsen. Festivalene er blitt et supplement til kinoenes eget repertoar, mer enn en konkurrent om det samme publikum. Men det er samtidig viktig å være seg bevisst at kinoen er det kulturtilbud som samler flest mennesker og har mindre sosiale skiller enn andre kulturtilbud. Det er derfor av stor betydning at kinoene sikres gode rammebetingelser i en ny digital kulturhverdag der betydningen av sosiale møteplasser som en motvekt til kulturell fragmentering øker. (Mer om dette i kap. 11.)

11.10 Film

Produksjonen av norsk film har tatt seg betydelig opp de siste ti årene, både i omfang og kvalitet. Omlegging av filminstitusjonene, økning i produksjonstilskuddene og klare politiske mål har bidratt til dette, sammen med et økende antall unge filmskapere utdannet ved Filmhøgskolen på Lillehammer.

Utvalget skriver i sine vurderinger (11.10.4) at «det foregår et langsiktig og godt arbeid i det norske filmmiljøet og at filmkulturen i Norge er styrket». Det er, etter Film & Kinos oppfatning, bare delvis riktig. Filmmiljøet som sådan er styrket og produksjonskapasiteten er styrket. Det produseres langt flere og bedre filmer enn før og det totale besøket er økt. Men filmformidlingen er svekket. Norsk filminstitutt har fått redusert sine budsjetter til allment filmkulturelt arbeid og også Film & Kinos filmkulturelle arbeid er svekket. Det synes som om betydningen av filmformidling ikke har tilstrekkelig politisk oppmerksomhet.

Utvalget er selv inne på dette, i 11.10: «Det kan synes som om satsingen på norsk film har bidratt til økt produksjonsvolum og flere publikumssuksesser, men at den i mindre grad har ivaretatt smalere filmuttrykk.»

Film er et breddemedium og populære filmer når et stort publikum. 70 % av befolkningen har vært på kino det siste året. Men film er også et kunstnerisk uttrykk og kan være et smalt medium. Da må filmen som andre kulturuttrykk «læres», man må bli kjent med filmens spesielle uttrykk og form. Derfor er ulike tiltak som styrker formidlingen av film viktig; festivaler, cinematek, filmarrangementer der filmen introduseres og settes inn i en større ramme, samarbeid med andre kulturinstitusjoner og andre virkemidler som kan være med å gjøre filmkunsten og den enkelte film lettere tilgjengelig. Samt selvfølgelig, tilstrekkelige midler til sentral og lokal markedsføring.

Den sterke politiske fokuseringen på produksjon og besøkstall har ført til at den kunstneriske filmen har tapt for den kommersielle de siste årene. Vi har sett for mange eksempler på at gode, norske kvalitetsfilmer oppnår dårlig besøk. Dels skyldes dette at lanseringen ikke har vært god nok, men dels skyldes det også at man ikke har virkemidler eller budsjett som kan løfte frem disse filmene i publikums bevissthet.

Etter digitaliseringen har alle filmer, også de norske og utenlandske kvalitetsfilmene, blitt spredt på flere kinoer. Det vil igjen si at tilbudet har vært tilgjengelig for flere publikummere. Men besøket på de smale filmene har likevel sviktet. Dette understreker betydningen av et godt formidlingsarbeid. Skal man lykkes i å nå et større publikum på smale filmer, må det satses mer på formidling. Det må gjøres et bevisst arbeid for å sikre at disse filmene møter sitt publikum. Mange kinoer er flinke til å arbeide med kvalitetsfilm, men de mangler ofte ressurser til dette arbeidet lokalt. Film & Kino har ulike støtteordninger som kan styrke filmformidlingen, men disse ordningene får nå kraftige budsjettkutt på grunn av Film & Kinos vanskelige inntektssituasjon som følge av at avgiftsinntektene til Norsk kino- og filmfond svikter.

Vår konklusjon er enkel, vil man satse på smalere kunstuttrykk i norsk film, må man også være villig til å bevilge midler til filmformidling. Dette er et langsiktig arbeid og det krever ressurser.

11.16 Den kulturelle skolesekken

Film & Kino er enig med utvalget i at Den kulturelle skolesekken (DKS) er et svært verdifullt tilskudd til kulturpolitikken og at man bør øke satsingen på DKS. All erfaring viser at hvis man vil nå alle barn i Norge med et kulturtilbud er det bare gjennom skolen dette virkelig kan lykkes. DKS er derfor den fremste garantien for en demokratisering av kulturtilbudet, og det mest inkluderende kunsttilbudet vi har i Norge i dag.

Vi er videre enig med utvalget at det fortsatt må være et desentralisert kunstnerisk ansvar for DKS, slik at man sikrer lokalt eierskap og egenaktivitet i ordningen. Fylkeskommunene bør derfor fortsatt ha programmeringsansvar i samarbeid med kommunene. Samtidig ser Film & Kino behovet for å styrke den nasjonale styringen og sekretariatet. Vi mener at et nasjonalt sekretariat trenger å kunne:

- Ha mandat til å forhandle med utøvere og rettighetsorganisasjoner
- Ha mandat og ansvar for å være i dialog med nasjonale myndigheter
- Ha ansvar for en samlet rapportering og tildelingsstruktur for fylkene
- Utvikle og håndtere felles kommunikasjonsstrategi og struktur for DKS
- Utvikle felles tiltak for kompetansebygging og kvalitetssikring for de forskjellige DKS nettverkene

Film & Kino vil spesielt understreke behovet for at det etableres et sentralt mandat med fullmakt til å inngå nasjonale honoraravtaler med kunstnere og priser på rettigheter for ulike kunstverk. I dagens situasjon er honorarfastsettelsen svært tilfeldig, uoversiktlig og til dels manglende. Videre ser vi det som ønskelig at sekretariatet fortsatt er lokalisert i Oslo og blir liggende under Kulturrådet. Dette vil sikre en likeverdig behandling av kunstfeltene og gjøre det enkelt å ha en god dialog med de nasjonale aktørene som alle har sine hovedkontor i Oslo.

Mangfold og inkludering

Film & Kino ser det å styrke DKS som det viktigste virkemiddelet for å øke inkluderingen i kunsttilbudet, men vi tror også en opprustning av et godt etter skole-tilbud vil være viktig. Utvalget viser at kulturskolene er dårligst utbygd i største byene, hvor vi finner den største innvandrerbefolkningen. Vi vet også at høy deltakeravgift ved kulturskolene er med på å hindre oppslutningen fra denne gruppen. Film & Kino tror derfor at det å styrke et etter skole-tilbud i bydeler med høy innvandringsprosent vil være et vellykket tiltak. Vi har allerede sett at forsøk med gratis lavterskeltilbud som filmverksteder er populære, og film er et universelt kunstuttrykk som allerede er populært i alle samfunnslag. Vi tror det er helt nødvendig å utvikle tilbud som barna selv kan oppsøke uten trenge å være påmeldt av sine foreldre og uten egenandel, slik vi har sett vellykkede eksempler på i fritidsklubber og lokale kulturhus for ungdom som Samsen i Kristiansand og Tvibit i Tromsø. Paradokset, som rapporten peker på, er at fritidsklubbene har vært en salderingspost i mange kommuner. Det ligger utvilsomt et ubenyttet potensial i å ruste opp fritidsklubber til lokale kulturhus for ungdom. Film & Kino tror derfor det er svært viktig å styrke disse som et ledd i å øke mangfoldet i kulturlivet.

12 Kommunal og fylkeskommunal kulturpolitikk

Utvalget trekker opp et perspektiv på det kommunale kulturarbeidet der man på den ene side (ut fra Kostratall) konkluderer med at kommunene har brukt mer penger på kultur etter tusenårsskiftet, mens man på den annen side opplever kultur som en kommunal «salderingspost». Dette stemmer godt med det inntrykket Film & Kino sitter med. Vi registrerer at det bygges mange nye kulturhus og nye kinoer rundt i landet, men vi registrerer også at det utvalget kaller «den kulturelle grunnmuren» er svekket. Kinoen er ikke lenger en like selvfølgelig del av den kommunale kulturpolitikken som før.

Det kan være flere årsaker til dette. Utvalget peker på endringer i den kommunale kulturforvaltningen som har ført til at mange kommuner ikke lenger har et kulturutvalg. Kultursjefen er blitt områdesjef med flere oppgaver enn bare å tilrettelegge kommunale kulturoppgaver. Kulturarbeideren er blitt svekket som yrkesgruppe, sier utvalget. Film & Kino vil understreke at også kinosjefen hører med i dette bildet. Mens det ofte var tett kontakt mellom kino- og kultursjefen og kommunalpolitikerne på kultursektoren, opplever vi i dag at denne kontakten er svekket. Avstanden fra kinoen til kulturpolitikkerne er blitt større.

Hva som er årsak og hva som er virkning i dette bildet er vanskelig å si, men flere kommuner enn før organiserer seg nå bort fra kinoen, enten ved å overføre denne til private eller ved å overlate driften til en kinokjede. Siden små og mellomstore kinoer stort sett er avhengige av kommunal støtte, kan dette være en god måte å sike kinodriften på. Men det er samtidig med på å svekke kinoen rolle som del av den kommunale kulturelle infrastrukturen. Noe som igjen kan gjøre det lettere på sikt å legge ned kinoen dersom kostnadene med å opprettholde den synes for store. For det er ingen tvil om at også kinoen de siste ti-femten årene har vært en del av de kommunale «salderingspostene». Rådmannens budsjettforelegg oppleves som den årlige trusselen for mange kinosjefer.

Bildet er todelt: Mens det på den ene side reises nye flotte kulturhus med flere nye kinosaler, har det på den annen side blitt lagt ned et titalls kinoer i året siden årtusensskiftet. Stort sett har dette vært gamle, tungdrevne en sals kinoer, og med digitaliseringen er det oppnådd en viss konsolidering på området. Det er flere kinoer i Norge etter digitaliseringen, enn det var før! Dette skyldes selvfølgelig den økte investeringen i kulturbygg som også utvalget beskriver, men antagelig også at en betydelig del av den gamle, dårlige bygningsmassen (en sals kinoene) allerede er sanert.

Kinoen har i alle år vært en viktig del av den kommunale kulturpolitikken, av det utvalget kaller den kulturelle grunnmuren. I mange små kommuner har kinoen vært det eneste samlingsstedet og har i praksis fungert som «storstue» og kulturhus. Fortsatt er kinoen den viktigste kulturarenaen for barn og unge, og den har en sosial dimensjon som blir stadig viktigere i vårt nettbaserte samfunn. Kinoen er, i tillegg til å være et visningssted for film, også et sted å møte venner. Film & Kino kan her bare slutte seg til den fremstillingen som gis i Kulturutredningen (**kap 12.19**). Samtidig vil vi peke på at den nye digitale kinoen også kan tilby et utvidet kulturtilbud i form av direkteoverførte operaforestillinger, konserter og teateroppsetninger.

Hvilken fremtid har så kinoen og den desentraliserte kinostrukturen i dette bildet? Det foreligger tydelige tegn på at kinoens plass i den kommunale kulturpolitikken er svekket. Spørsmålet blir da om også kinodriften svekkes og om dårligere kinoøkonomi på sikt vil føre til flere nedleggelsler.

Etter digitaliseringene har de små og mellomstore kinoene opplevd en oppblomstring med flere premierer, høyere besøk og bedre inntekter enn før. Men vi registrerer samtidig at den viktigste besøksgruppen, unge mellom 15 og 25 år, går mindre på kino. Her har nok både nedlastning av film og sosiale medier hatt sin betydning. Hvilke konsekvenser dette vil ha på sikt, er vanskelig å si. Filmen er i dag tilgjengelig i alle kanaler og på enhver plattform. Man behøver ikke gå på kino for å se den. Dette kan på den ene side gjøre at grunnlaget for å støtte kinoen økonomisk, ikke anses som like viktig som før. Men det kan på den annen side ses som en viktig grunn til å satse på å beholde kinoens sentrale plass som sosialt samlingssted og fellesarena. I dette bildet kan den økende avstanden mellom kinoen og de lokale kulturpolitikere bety en svekkelse av kinoens posisjon og være avgjørende for hvilken konklusjon som trekkes på sikt.

Mange kommuner har valgt å dekke behovet for kino ved å benytte den ambulerende Bygdekinoen som driftes av Film & Kino, og de oppfatter dette som et godt tilbud, særlig til barn og unge. I en situasjon med nedleggelse av småkinoer, kan Bygdekinoen være et alternativ. Men også Bygdekinoens tilbud blir nå svekket som følge av at avgiftsinntektene til Norsk kino- og filmfond svikter, noe som igjen medfører at de ikke lenger kan gi alle kommuner dette tilbudet. Også dette kan få betydning for det desentraliserte kinotilbudet i Norge i fremtiden.

Konklusjon:

Film & Kino støtter i hovedsak utvalgets fremstilling og vurderinger slik disse beskrives i filmkapitlet og i kapitlene om den kommunale kulturen. Men vi vil samtidig trekke frem et betydelig behov for å styrke filmformidlingen, for å styrke kinoens plass i den kulturelle grunnmuren og for en ytterligere satsning på Den kulturelle skolesekken i årene etter 2014.

Vi slutter oss dermed til utvalgets vurdering av at det nå er tid både for et lokalt kulturløft (**13.1**) og for en generell styrking av den kulturelle grunnmuren (**kap 15**).